

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Hallo, ser du meg?

Stille barn og deres sosiale miljø

Hello, can you see me?

Quiet children and their social environment

Kandidatnummer: 13

Elin Vidste

Barnehagelærer

Avdeling for lærerutdanning og idrett

Kirsten Flaten

Innleveringsdato 7.1.19

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til allkilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Dette er mitt tredje år på barnehagelærerutdanningen, ved Høgskulen på Vestlandet avdeling Sogndal. Jeg vil først takke informantene og barnehagene som har deltatt i undersøkelsen min.

Videre vil jeg takke medstudenter som har stilt opp i pilotstudien som ga meg motivasjon og inspirasjon til videre arbeid. Jeg vil også takke veilederen Kirsten Flaten. Hun har vært en viktig bidragsyter til å finne litteratur i oppgava og gitt tips til skrivinga. Jeg vil også takke de som har korrekturlest oppgaven min. Hadde det ikke vært for dere vil ikke bacheloroppgaven vært mulig.

Bacheloroppgaven har vært lærerik, spennende og utfordrende. Det som har vært utfordrende er at det er et stort og viktig tema som en må være varsom med.

Innholdsliste

1.0 Innledning	1
1.1 Valg av problemstilling og hypotese	1
1.2 Oppgavens disposisjon	1
1.3 Begrepsavklaring	2
2.0 Teori	3
2.1 Barns utvikling	3
2.2 Sosial kompetanse.....	4
2.3 Atferd.....	4
2.4 Vennskap og tilrettelegging.....	5
2.5 Medvirkning.....	6
3.0 Metode	7
3.1 Intervju	7
3.2 Pilotstudie.....	8
3.3 Etske valg	8
4.0 Empiri	8
4.1 Bakgrunnsinformasjon	8
4.2 Pedagogens avdeling	9
4.3 Å bli sett.....	10
4.4 Fortelling om et barn som er stille	11
5.0 Drøfting	12
5.1 Kritik.....	12
5.2 De stille barna.....	12
5.3 Miljø og tilrettelegging	13
6.0 Avslutning	15
7.0 Litteraturliste:	17
Vedlegg 1:Forespørsel om intervju	18
Vedlegg 2:Intervjuguide	19

1.0 Innledning

I en travel barnehagehverdag er det kanskje vanskelig å se alle til enhver tid. Jeg ønsker at alle barna skal bli sett uansett væremåte og bakgrunn. I praksis har jeg erfart at noen barn er mer stille enn andre. Da ble jeg nysgjerrig på hvordan deres sosiale miljø er og hvordan man kan støtte og inkludere alle på en god måte. Jeg har tenkt at det er ofte de barna som tar størst plass som får mest oppmerksomhet. Ser vi de stille barna? Eller er de usynlige for oss? I denne oppgaven vil jeg gå inn på hva som kjennetegner de stille barna. Jeg vil finne ut hvordan de stille barna medvirker i en barnehagehverdag og hvordan støtter personalet opp mot dette. Hva vet de ansatte i barnehagen om dette temaet? Ifølge rammeplanen kapittel tre om barnehagens formål og innhold skal alle barn i barnehagen oppleve å bli sett, forstått, og respektert. De skal også få den hjelp og støtte de har behov for (KD, 2017). Dette betyr at de stille barna har krav på å bli møtt slik som de er.

1.1 Valg av problemstilling og hypotese

Hva kjennetegner de stille barna og hvordan kan personalet legge til rette for deres sosiale miljø?

Jeg valgte denne problemstillingen på bakgrunn av praksiserfaringer og nysgjerrighet på hva barnehagen vet om temaet. Fokuset her blir på de stille og sjenerte barna, i alderen 3-6 år. Målet med oppgaven er å finne ut hva personalet gjør for de stille barna og hvordan de medvirker i en barnehagehverdag. Mine forventninger er å få kunnskap om hvordan man kan tilrettelegge for å få til gode sosiale miljø. Hva blir gjort i personalet fra før av og hva kan de bli bedre på? Min hypotese er at de stille barna kommer i skyggen til de barna som tar større plass og får mer oppmerksomhet. Hva skjer når et av de stille barna blir hentet av foreldrene som spør hva er det barnet har gjort i dag? Vet de ansatte i barnehagen hva barnet har gjort i løpet av dagen?

1.2 Oppgavens disposisjon

Jeg har nå gjort rede for valg av tema og problemstilling i del 1.0 og del 1.1. Videre i del 1.3 følger det en begrepsavklaring med avgrensinger for oppgaven og begreper som er sentrale. Deretter følger det en teoridel 2.0. Denne delen har jeg delt inn i tema; barns utvikling, sosial kompetanse, atferd, vennskap og tilrettelegging og til slutt medvirkning. I 3.0 er det en metodedel, der jeg skriver om metodiske valg og prosessen rundt intervjuene. Deretter i 4.0 presenterer jeg de empiriske funnene som jeg har valgt å dele inn i tre ulike temaer. I 5.0 drøfter jeg teori opp mot de empiriske funnene og avslutter oppgaven med å gå tilbake til problemstillinga. Til slutt følger det med vedlegger som inneholder informasjon og samtykkeskjema og intervjuguide.

1.3 Begrepsavklaring

I denne delen vil jeg forklare begrepene som er sentrale i oppgaven. Det er mange begreper innenfor dette temaet som overlapper hverandre. Jeg vil først gå inn på begrepet sjenert. Til hverdag blir begrepet sjenanse ofte brukt om barn som er tilbakeholdne og stille, og dekker et bredt spekter (Flaten, 2015). Det jeg vil få frem er at det ikke trenger å være negativt at barn er stille. Noen barn er slik av natur, og liker å være for seg selv. Her vil jeg prøve å få frem normaliteten i det, i tillegg få frem når stillheten blir et problem.

Hva kjennetegner de stille barna? De stille barna er unike individer med ulike behov, følelser og måter å oppleve å reagere på (Barsøe, 2010). Som regel er det ikke noe «galt» med disse barna. En utfordring kan være å få god kontakt med andre mennesker. Dermed kan det gå utover deres sosiale utvikling (Barsøe, 2010). Når et barn er stille trenger det nødvendigvis ikke ligge noe mer bak det. For noen ligger det naturlig å holde seg i bakgrunnen. Lund (2012) skriver: *«Kanskje hun bare er litt stille og sjenert, og at hun må vise den atferden som kjennes riktig for henne, uten at vi voksne nødvendigvis definerer det som et problem»*. Man må tenke over årsaken til hvorfor et barn er stille. Dette er viktig, for noen barn som er stille kan dette være et rop om hjelp for at noe er vanskelig. Mens for noen er det naturlig å være stille. Da må personalet ha øynene og ørene vidåpne for arbeidet med de stille barna. Man må være tilstedeværende og oppfatte hvilke måter barnet fungerer godt, og hva som kan skape problemer (Barsøe, 2010). Et annet viktig poeng Barsøe (2010) fremstiller er at man må alltid huske å kartlegge og få frem i lyset det barna behersker. Dermed kan en legge en plan for å bygge opp den kompetansen som barna har lite av.

Flaten (2015) skriver om introverte barn som overlapper med stille barna. De foretrekker aktiviteter som de kan gjøre alene, men de stresser ikke eller gruer seg for å være sammen med andre.

Jeg vil også gå inn på sosial kompetanse og hva det har å si for barns utvikling. Sosial kompetanse er noe vi tilegner oss sammen med andre mennesker. Ogden (2015:228) definerer sosial kompetanse slik:

«Sosial kompetanse handler om å integrere tanker, følelser og atferd for å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger som gjør det mulig å etablere og vedlikeholde sosiale relasjoner. Den fører til en realistisk oppfatning av egen kompetanse, sosial mestring på kort og lang sikt, sosial aksept og personlig vennskap».

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven vil jeg trekke fram relevant teori som går inn under problemstillingen min: *hva kjennetegner de stille barna og hvordan kan personalet legge til rette for deres sosiale miljø?*

2.1 Barns utvikling

Når man jobber med barn er det viktig å se barnet for den de er. Ifølge rammeplanen kapittel en om barnehagens verdigrunnlag har barndommen en egenverdi, og barnehagen skal ha en helhetlig tilnærming til barns utvikling (KD, 2017). Derfor er det viktig at vi anerkjenner barnet. Anerkjennelse er avhengig av at en på en empatisk måte forsøker å forstå hvordan noe oppleves fra den andres ståsted (Barsøe, 2010). En anerkjennende holdning gjør det lettere for barna å få selvinnsikt og sette pris på seg selv. For de stille barna som ofte er litt utydelige både for seg selv og andre, er det svært viktig å oppleve å møte voksne som tar seg tid til å lytte til dem. Man må fortsette å prøve å forstå seg på de stille barna, selv om det ikke er så lett for dem å uttrykke seg (Barsøe, 2010).

Ogden (2015) sier at for å få en sunn og positiv utvikling trenger barna stabile og gode relasjoner. Sosiale relasjoner er derfor en viktig kvalitetsfaktor i barnehagen. Dette kommer til uttrykk i omsorgsfull, stimulerende og stabil kontakt. Dette får de i samhandling med andre mennesker, personalet i barnehagen, andre eldre barn og foreldre. For at barn skal bli sosialt akseptert og utvikle vennskap er aktiv samhandling nødvendig. Barn har ulike måter å samhandle på, for eksempel er noen pågående mens andre er sjenerte og tilbakeholdne (Drugli, 2013). Dunn (2004) referert i Ogden (2015) viser til at alt dette er normalt, men barn som over tid har begrenset kontakt med jevnaldrende kan ha en betydelig utviklingsrisiko.

Hvordan barn utvikler seg, avhenger av flere faktorer. Drugli (2013) skriver at barns utvikling er kompleks, og mange forhold på ulike nivåer påvirker hverandre. For å forstå barns utvikling danner transaksjonsmodellen et godt bakteppe. Den beskriver utviklingsprosessen som et komplekst, gjensidig og dynamisk samspill mellom individuelle kjennetegn ved barnet og barnets miljø (Drugli & Lekhal, 2018). Utviklingsprosessen forstås i denne modellen i et helhetsperspektiv der biologisk, psykologiske, sosiale og kulturelle faktorer virker sammen (Drugli & Lekhal, 2018). Videre i transaksjonsmodellen blir barnet sett som en aktiv aktør i egen utvikling. Barnet påvirker omgivelsene og blir selv påvirket av dem. Her er det et gjensidig forhold mellom barn og miljø (Drugli, 2013). For eksempel kan endringer på samfunnsnivå påvirke ved at det blir full barnehagedekning eller endringer av økonomiske tilskudd. Dette er faktorer utenfor familien som kan påvirke (Drugli, 2013). Transaksjonsmodellen bidrar til en helhetlig forståelse av barns behov. Tidlig

intervensjon blir viktig ved at en må iverksette tiltak på et så tidlig stadium av problemutviklingen som mulig (Drugli, 2013).

Blant annet blir barnets psykososiale utvikling påvirket av individuelle faktorer som er miljøet barnet lever i og i barnets individuelle egenskaper. I utviklingsprosessen vil barnets gener bli påvirket av barnets miljø (Drugli, 2013). Tremblay (2010) referert i Drugli (2013) viser til at det som får betydning for barnets atferd er genuttrykket, ikke den underliggende sammensetningen av selve genet. Et barn på grunn av gener er i risiko for å utvikle atferdsvansker, behøver ikke å få vansker dersom utviklingsmiljøet ikke henter frem risikoene. Det at et barn er stille eller sjenert blir ikke hentet frem eller skrudd på. Kommer barnet i et negativt miljø der barnets behov ikke blir anerkjent eller forstått, vil derimot genene kunne bli aktivert og bidra til at atferdsvanskene faktisk utvikler seg (Drugli, 2013).

2.2 Sosial kompetanse

I en sosialiseringssprosess, utvikling og identitetsdannelse er barn og unge avhengige av relasjoner og samhandling med andre (Gjertsen, 2013). Dette kan de stille barna miste på grunn av at de ikke vil være med andre og sosialisere seg. Derfor er vennskap med andre av stor betydning for barns utvikling, sosialisering og læring. Gjertsen (2013) skriver at sosial kompetanse kan være samhandlings- og kommunikasjonsevne, empati, argumentasjonsevne og evne til konfliktløsning. De stille barna kan ha begrenset mulighet til å trene opp den sosiale kompetansen. For at de stille barna skal få utviklet sin kompetanse, må de ha positivt samvær med andre (Barsøe, 2010).

Sosial kompetanse kan deles inn i komponentene selvkontroll, selvhevdelse, empati, samarbeid og ansvarlighet. Selvkontroll handler om å kunne kontrollere følelsene sine på en slik måte at det ikke går utover andre (Barsøe, 2010). Behovet for selvkontrollferdigheter oppstår i situasjoner der barn opplever frustrasjon og motgang, uenighet eller konflikter (Ogden, 2015). Selvhevdelse handler om å kunne protestere når noen gjør noe mot en som man ikke vil. Dette kan de stille barna ha for lite av (Flaten, 2015). Derfor er det viktig at personalet hjelper de stille barna til å vise frem mer av seg selv, slik at de kan bli tydeligere for seg selv og andre (Barsøe, 2010). Det som også er viktig for å lære seg sosial kompetanse er å vise empati. Barn kan streve med å forstå andres sine følelser (Drugli, 2013). Barsøe (2010) skriver at de stille barna ofte er de som er overtilpassede. De gjør alt for å behage andre. Da er det viktig at en gir støtte til de stille barna slik at de kan ta bedre vare på sine egne behov. Drugli (2013) skriver at alle disse komponentene må fungere på et nivå som oppleves som «passe» for omgivelsene, for å oppnå sosial aksept.

2.3 Atferd

Barna er i en utviklingsperiode før skolealder der kontroll over følelser og atferd blir etablert. Det er helt normalt at barn utviser vanskelig atferd av sinne av og til (Drugli, 2013). Barsøe (2010) skriver at

de stille barna har en tilbaketrukket atferd og gir lite uttrykk for følelser, og viser unngående atferd. Der de gjør alt for å beskytte seg mot situasjoner som kan føles truende. For eksempel kan de gjemme seg eller finne på unnskyldninger om det er aktiviteter som ikke passer for dem (Barsøe, 2010). De stille barna har forskjellige væremåter de og. Man kan oppfatte de stille barna som avisende, i den form av at de har et kroppsspråk som kan tolkes på denne måten (Barsøe, 2010). Om en presser de stille barna for hardt til å gjøre noe som virker skremmende for dem, kan de reagere med utagering eller trassreaksjoner (Barsøe, 2010). Flaten (2015) skriver at det er nødvendig for dem å delta i det man gruer seg til for å kunne redusere sjenansen. Hvis man unngår det man gruer seg til kan det føre til at vanskene vedvares og gjerne forsterkes over tid.

De stille barna kan være vanskelig å tolke i den form av at de vil gjøre seg usynlige. De vil ikke bli lagt merke til eller bli vurdert av andre. Kanskje fordi de prøver å skjule usikkerheten og frykten (Barsøe, 2010, s.37). For de stille barna bør man forberede de på hva som skal skje. For eksempel om man skal ha en samlingsstund og en i personalet kommer på at det kan være spennende med en overraskelse. Dette kan bli utfordrende for de stille barna. Barsøe (2010, s. 34) skriver at de har det best når dagene går som de pleier og det meste er forutsigbart.

2.4 Vennskap og tilrettelegging

Ifølge rammeplanen kapittel tre står det at: «*personalet skal støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner*» (KD, 2017).

Personalet har store muligheter for å tilrettelegge for lek, gode relasjoner mellom barna og inkludering i et felleskap med jevnaldrende (Drugli & Lekhal, 2018). Det er og viktig å etablere gode relasjoner til minst en voksen i barnehagen (Barsøe, 2010). Å finne en god oppskrift på hvordan man kan få til en god relasjon med en voksen er vanskelig. Barsøe (2010) nevner noen punkt. Det å ha et spesielt ansvar for et stille barn eller det at barnet har en god relasjon til den voksne er viktig å bygge videre på. Da er det viktig at man som voksen har gode kvaliteter, blant annet tålmodighet, legge merke til små signaler og evne til å gi barnet tilpassede utfordringer (Barsøe, 2010).

For å bygge opp den kompetansen som er nødvendig for å samhandle med jevnaldere, må man ha etablert en god relasjon. Frønes (2006) referert i Barsøe (2010) understreker at det er en annen kompetanse som kreves for å lykkes med jevnaldere enn sammen med voksne. Dette kaller han gjensidighetskontrakter mellom likeverdige. Det er andre forventinger til lekekamerater enn voksne. En voksen kan strekke seg langt for å komme i barnet i møte mens med en lekekamerat kan man ikke forvente dette (Barsøe, 2010).

Det å skape gode vennerelasjoner er viktig. Grunnen til det er at det har mye å si for barns trivsel og utvikling. Barna får en tilhørighet, sosial støtte og læring, det tilfører barns glede og ikke minst lek

(Drugli & Lekhal, 2018). Dette kan være en utfordring for de stille barna. For det er ikke morro å leke med noen som ikke finner på noe eller tar initiativ (Lund, u.å.). Dette kan føre til «trøst i felles skjebne» scenario. En slik strategi kan føre til at man forsterker sin tilbaketrukne atferd (Lund, 2012). Man kan tenke at det er bedre og ha en venn enn ingen, men da kan man ofte tenke: «*De to kan gå sammen. Jeg tenker hun har det bra nå som hun har ei å gå sammen med*». En venn kan bli den støtten det stille barnet trenger for å mestre sosialt. Dette kan føre til at barnet kan være veldig avhengig av vennen, og om vennen unnlater å delta på noe, vil barnet også la være å delta (Flaten, 2015). Man må oppleve gode mestringsopplevelser sammen med andre. For de stille barna skal også ut i verden og i nye situasjoner. Da må man som voksen være bevisst på hvordan man kan legge til rette for deres sosiale miljø (Lund, 2012).

2.5 Medvirkning

I følge §3 i barnehageloven om barns rett til medvirkning skal barn i barnehagen ha rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet (Barnehageloven, 2005, §3). Bae (2013) skriver at teksten i denne paragrafen er inspirert fra artikkel 12 i barnekonvensjonen om barns rett til å bli hørt. Medvirkning fremmer barnas selvbestemmelse gjennom opplevelsen av at de kan påvirke noe av det som skjer i barnehagen (Drugli & Lekhal, 2018).

Ifølge rammeplanen kapittel fire om barns medvirkning: «*skal barnehagen være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, og individuelle forutsetninger og behov* (KD, 2017). Barn bruker ikke alltid ord når de skal uttrykke sine meninger, derfor må personalet se på hele barnets uttrykk for at de skal få lov til å medvirke i sin hverdag. Medvirkning handler ikke om at barnet skal bestemme, men at man følger barnas initiativ og kan bringe næring inn i situasjonen enn og overta. Det handler også om at hvis et barn er engasjert i noe skal man ikke avbryte barnet. Barna må prøve ut ting selv uten at man gjør det for dem (Drugli & Lekhal, 2018).

I barnehagen kan det være slik at personalet har lett for å lytte til den som roper høyest, og at de stille barna kanskje blir mer usynlige. Dette kan være på grunn av at de stille barna ønsker mindre oppmerksomhet. Når de barna unngår å tiltrekke seg oppmerksomhet, vil de også miste mye av den responsen fra andre som er viktig for å kjenne seg sett og verdifull (Flaten, 2015).

Synet på barn er viktig i medvirkningssammenheng. Ved å møte der barnet er gir man en sterk og god opplevelse av trygghet. Personalet må prøve å forstå hva man har behov for, og da kan barnet oppleve at man er verdifull (Barsøe, 2010). Hos de stille barna faller ikke ordene så lett og det kan ta tid å lytte til deres stemmer (Lund, 2012). Derfor er det viktig at man tar seg god tid til å lytte, slik at de stille barna også får en mulighet til å uttrykke sin mening.

3.0 Metode

Man må bruke det undersøkelsesdesignet som er best egnet til problemstillingen. Valget man tar av undersøkelsesdesignet har mye å si om undersøkelsen er gyldig eller har pålitelighet. Det vil si at man må stille flere spørsmål: «*Er det undersøkelsesdesignet jeg velger egnet til å belyse problemstillingen jeg ønsker å undersøke?*» (Jacobsen, 2015).

Hva er egentlig metode? «*En metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder*» (Albuert, 1985, i Dalland, 2017).

I denne oppgaven brukes kvalitativ design, som fanger opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2017). Dette er data i form av ord, setninger og uttrykk. Slik data samles inn i form av samtaler med mennesker, eller gjennom andre former der mennesker uttrykker seg muntlig eller skriftlig (Jacobsen, 2015). I motsetning til kvantitativ metode som gir data i form av målbare enheter. Tallene gir en mulighet til å foreta regneoperasjoner (Dalland, 2017).

Å samle inn kvalitativ data blir ofte kalt for en åpen metode, der undersøkeren forsøker å legge så få føringer som mulig på den informasjonen som samles inn. Den som undersøkes, skal få uttrykke seg med sine egne ord og på sin egen måte. Etter at dataene er samlet inn blir struktureringen av informasjonen gjort med en påfølgende analyse for å sikre at man får frem meningen og forståelsen til den vi undersøker (Jacobsen, 2015).

3.1 Intervju

Intervju ble valgt for å finne ut hva barnehagelærerne tenker og gjør for de stille barna i barnehagen. Intervju var strukturert i den form av en intervjuguide. Jacobsen (2015) skriver at intervjuguide er en oversikt over hvilke tema vi skal innom i løpet av intervjuet. Intervjuguiden hadde ikke informantene fått i forkant, for få en spontan framstilling av temaet. Jeg hadde en del åpne spørsmål for å få mest mulig ut av intervjuet. Kjennetegnet på det åpne intervjuet er at undersøker og undersøkt samtaler over et tema (Jacobsen, 2015). Det var naturlig å stille oppfølgingsspørsmål og oppklarende spørsmål for å få god forståelse fra informantene. Det ble brukt lydopptaker under intervjuet, for å få alt informantene sa helt ordrett (Jacobsen, 2015).

Fordelen med denne metoden er åpenhet gir nyanserte data (Jacobsen, 2015). Ulemper ved intensive designe er at det er ressurskrevende, og vi må nøye oss med å studere få enheter (Jacobsen, 2015).

3.2 Pilotstudie

Jeg gjennomførte en pilotstudie i forkant av undersøkelsen, for å bli sikrere på å stille de rette spørsmålene (Jacobsen, 2015). Pilotstudie gikk ut på at jeg prøvde ut intervjuet på en medstudent. Medstudenten er fagarbeider og har en del erfaringer fra barnehagen tidligere. Medstudenten svarte på spørsmålene og gav kommentarer om det var noe jeg burde endret på. Intervjuet gikk bra og medstudenten synes at spørsmålene var gode. Jeg trengte ikke å forandre noe på spørsmålene. Det var en god øvelse å teste ut intervjuet i forkant.

3.3 Etske valg

Det er noen grunnleggende krav når det kommer til etiske valg (Jacobsen, 2015). Før intervjuet fikk informantene et informasjon- og samtykkeskjema, for at de skulle vite hva som skjedde underveis og etter intervjuet var ferdig. Det er viktig at den som skal undersøkes er informert og deltar frivillig. Andre etiske valg er kravet om privatliv, som ifølge Jacobsen (2015) er at det er en frisone i livet som ikke nødvendigvis skal undersøkes. Det som blir sagt under intervjuet skal anonymiseres. Lydopptaket under intervjuet skal slettes når oppgaven er levert inn, som del av anonymisering. Den som blir intervjuet har også krav på å få fullstendig gjengivelse av resultater (Jacobsen, 2015).

4.0 Empiri

Det er to krav til empiri ifølge Jacobsen (2015). Det første er at den må være gyldig og relevant, og empirien må være pålitelig og troverdig. Her vil jeg presentere mine funn. I utforminga av intervjuguiden var jeg opptatt av å få svar på forståelsen av de stille barna og hvordan de tilrettelegger for deres sosiale miljø. Intervjuguiden var kategorisert i tre ulike temaer. Der jeg startet med generell informasjon og gikk videre til pedagogens avdeling. Der de fikk beskrive barnegruppa generelt og gå nærmere inn på deres forståelse av de stille barna. Siste delen handler om hva slags tiltak man kan gjøre for å skape et inkluderende miljø.

4.1 Bakgrunnsinformasjon

Jeg intervjuet en barnehagelærer med videreutdanning innen spesialpedagogikk. Den andre er barnehagelærer med et årstudium innen ungdomssosiologi. Den tredje er barnehagelærer. Disse informantene ble valgt ut i fra at de kan gi en god og interessant informasjon i forhold til problemstillingen (Jacobsen, 2015).

Informantene har alt i fra 10 -17 års erfaring fra arbeid i barnehage. Alle informantene er kvinner og er utdannet barnehagelærere. Jeg velger å omtale informantene med A, B og C.

Informant 1(A) har videreutdanning i spesialpedagogikk og har jobbet ca. 10 år i barnehage. Hun jobber på storbarnsavdeling med alderen 4-6 år.

Informant 2 (B) har jobbet i barnehage i 17 år. I tillegg har hun et årstudium i ungdomssosiologi og har erfaringer fra vernebosteder med eldre og psykisk utviklingshemmet. Hun jobber på en mellomavdeling med alderen 2-4 år.

Informant 3(C) har jobbet i barnehage i ca. 16 år. Hun jobber på storbarnsavdeling fra alderen 3-6 år.

4.2 Pedagogens avdeling

Alle informantene fikk beskrive sin barnegruppe. Informant A beskrev barnegruppa som krevende: *«Du har de med både innagerende og utagerende atferd og noe med å få det til å balansere og at alle skal ha det bra»*. Informant B beskriver barnegruppa som både krevende og rolig gruppe. Mens Informant C beskriver barnegruppa som en fin gruppe, der de har hatt deres ting de har måttet jobbet med.

Videre ble informantene spurt om de kunne beskrive utfordrende atferd på sin avdeling. Informant A nevner både de som er stille og de som ikke er det. Det blir også nevnt de som blir lett sinte og lar det gå utover andre. En utfordring der kan være hvordan man skal ivareta barnet og de rundt. Informant B nevner at det kjapt kan bli småkonflikter i lek der barna kjapt kan ty til fysisk atferd. Informant C sier: *«Utfordrende atferd kan være at enkelte barn er utagerende eller har et ekstra behov som vi er nødt til å ta oss av og hjelpe videre»*.

Neste spørsmål handler om hva de mener kjennetegner de stille barna. Alle informantene sier at de stille barna er de som trekker seg tilbake og observerer. Informant A sier at de unngår blikk på grunn av de er redde for at om noen ser på dem må de prestere noe. *«De mangler selvheldelse de tør ikke si i fra, at de bare blir med på alt som skjer»*. Informanten nevner at de verste fall kan oppstå språkproblemer. Hun kommer med eksempler. De kan være veldig gode på traktormerker, dansing eller ha andre ferdigheter som de er gode på, fordi de er like intelligente. Informant B sier at de stille barna er veldig forskjellige. *«De er ikke så synlig, kan være lett for å overse de hvis man ikke er obs på det, de blir mer usynlig i gruppa»*. Informant C sier at det kan være andre måter og det kan være for eksempel at barnet lager mye lyd og trenger ikke være stille, men blir ikke sett og hørt av andre barn allikevel.

Spørsmålet om de har stille eller sjenerte barn på sin avdeling. Alle informantene har eller har hatt stille barn på sin avdeling. De sier at barna trenger tid, og man må være obs på det. Informant A forteller om spesielt en som ikke sier så mye. Hun sier noe sammen med andre og er egentlig god i lek, mens med de voksne sier hun ikke så mye. Hun snakker med barna, men ikke så god på selvheldelse der heller, bare blir med de som bestemmer noe uten at vi helt vet om hun har lyst til

det. For hun tørr ikke si i fra, hun vil gjerne være populær. Hun rekker aldri opp hånda og rister på hodet hvis de spør om noe.

Videre spør jeg hvordan de stille barna får medvirke i en barnehagehverdag. Informant A forteller at dette blir utfordringen på grunn av at de sier ikke så masse. Da sier hun at det blir å bruke andre kanaler, for eksempel å lese kroppsuttrykk. «*Foreldredialog og barnesamtaler en til en er helt vesentlig, å se på bilder og få frem litt der de sier noe mer*».

Informant B sier: «*De melder ikke det behovet selv de stille barna. Vi som voksne må se det på en måte, så det hviler veldig på at de voksne er obs og på en måte har et ekstra øye på de*».

Informant C sier: «*det å snakke sammen med personalgruppa, og hva de kan gjøre for de stille barna*». Et eksempel hun kommer med er det å ha gruppe og smågrupper der en setter i sammen noen som de er trygge på. Da får de en trygghet til å kunne være seg selv og vise seg for de andre. Alle informantene nevner at personalet må være bevisste å hjelpe det stille barnet.

Siste spørsmålet om pedagogens avdeling er samarbeid med foreldrene, og om de vet hvordan disse barna er hjemme. Alle informantene sier at de har et godt og tett samarbeid med foreldrene.

Informantene sier at barna ikke er så stille hjemme der er de i trygge rammer og i barnehagen er de i en større gruppe.

4.3 Å bli sett

Hvordan bør man jobbe for at de stille barna skal få delta i lek og samspill?

Informant A sier det å gjøre noe sammen med andre og bruke mestringen der en kan «pushe» litt til å klare selv. Her må en finne en balansegang. Det kan gjøre vondt verre hvis du «pusher» for mye, men samtidig om du ikke gjør det kan barnet trekke seg helt inn. For da vet de at jeg må ikke så da er det ikke så farlig. Å forberede barna hva som skal skje er viktig, og det å bygge på relasjoner både med voksne og barn. Et eksempel hun kommer med er 10 sekunders regelen, når du spør om noe så svarer du ikke før personen eller går videre i samtalen, men lar det gå tid. Ha fokus på at det ikke finnes noe rett eller galt svar, men at det er tanken som de skal frem til. «*Er du stille og sjenert så er det kanskje den du er og det er greit det også og si til barnet: vet du hva du er bra nok selv om du ikke er som alle andre, vi er like glad i deg for det. Man må dyrke det som barnet liker og er god på.*

Informant B og C forteller om å dele inn i smågrupper. Informant B forteller at de bruker sosiogram et par ganger i året, der de går i gjennom hele barnegruppa. Hvem har mye kontakt med og hvem en har lite kontakt med. Da får en fanga opp hvis det er et barn som alle i personalet har lite kontakt med, og da må en inn å gjøre noe.

Informant C forteller om samarbeid med hjem og personalet. Det å være åpen med barna og bevisstgjøre til de som ikke er stille, gir rom for de stille barna.

Jeg lurte på om de utagerende barna får mer oppmerksomhet enn de som er stille. Alle informantene sa ja og de kjenner på den dårlige samvittigheten om over de har gjort nok. Informant B forteller at man må være bevisst på det.

Videre spurte jeg om hvordan de diskuterer dette temaet i personalgruppa. Alle informantene diskutere dette i sammen med personalgruppa. Informant A forteller at vi har noe å lære av hverandre siden en voksen har veldig god kontakt med det stille barnet. Hva er det du gjør som vi og kan gjøre for å komme på det nivået, altså relasjonsbygging. Gå igjennom hele barnegruppa og ha fokus på at en skal snakke med alle. Informant B forteller at en må ha like mye fokus på de stille som de utagerende og finne en løsning. Informant C forteller at de snakker om hvorfor en tror dette barnet er stille. *«God inntoning til barnet. Se hva barnet har behov for, fordi av og til tror jeg vi voksne tenker at nå har barnet vært stille lenge så nå må det barnet få lov til å snakke. Men vi må se behovet til barnet og ikke bare tenke ord. Det å være i fokus hele tiden, det er ikke alle barna som vil det».*

Til slutt får informantene dele det de sitter igjen med. Informant B forteller om sine erfaringer. Det å være tålmodig og ta små skritt. La barnet få styre i sitt tempo og finne kontaktperson som den er mest trygg på. Det å ha gode rutiner og skape trygghet. Informant C forteller om det å være åpen og spille på lag. Åpenhet med foreldrene. *«Men det er like viktig å ta opp det behovet om å være stille som det å være utagerende. Ikke glemme de».*

4.4 Fortelling om et barn som er stille

Informant A har en fortelling hun vil dele. *«De skulle kaste terning i en samlingsstund med 17 barn til stede. Barna skulle telle øyne på terningen og si hvor mange det var når de hadde trillet terningen. Vi spurte ei som er veldig stille, men som ikke vil gjøre det. Vil du gjøre det sammen med noen? Nei, det ville hun ikke. Så spurte jeg barnet om hun hadde lyst til å gjøre det nå når alle har gått. Ja det ville hun. Er det greit at vi tar bilde av at du gjør det så kan vi skrive det ut og vise til alle at du faktisk har gjort det du og. Den gleden, den mestringen hun viste der, det var veldig spesielt og da kunne hun det like godt som alle andre, om ikke bedre. Før terningen hadde landet visste hun hvor mange øyne det var. Det var det og å gå rundt å vise det bildet uten at de faktisk stirret på hun».*

5.0 Drøfting

Her sammenfattes teori og empiriske funn for å drøfte utfra problemstillinga: «Hva kjennetegner de stille barna og hvordan kan personalet legge til rette for deres sosiale miljø»? De empiriske funna er ikke noen «fasitsvar» i seg selv, men et utdrag fra tre forskjellige barnehager. Der vi har fått et innblikk av hvordan de opplever stille barn og hvordan personalet kan tilrettelegge for deres sosiale miljø. Jeg skal drøfte med utgangspunkt i kategoriene fra intervjuguiden.

5.1 Kritikk

Det jeg tror har påvirket mine funn er at jeg kun har intervjuet informantene en gang og har et lite utvalg av informanter. Om en har større utvalg øker informasjonsrikdommen og får mer detaljert og nyansert innsikt (Jacobsen, 2015).

5.2 De stille barna

Alle informantene sier at de stille barna er de som trekker seg tilbake og observerer. Dette støttes av Barsøe (2010) at de stille barna har en tilbaketrukket atferd og gir lite uttrykk for følelser. Det kan være andre måter å være stille på for eksempel at barnet lager mye lyd, men blir ikke sett og hørt av andre barn likevel sier informant C. Dette kan ses i sammenhengen med at barna er i en utviklingsperiode før skolealder der kontroll over følelser blir etablert. Det er helt normalt at barn utviser vanskelig atferd av og til (Drugli, 2013). Informantene kan vise gjennom dette at det er forskjellige atferdsuttrykk man kan finne hos barn. De stille barna er unike individer med ulike behov, følelser og måter og oppleve å reagere på (Barsøe, 2010).

Det vises til at barna mangler selvhevdelse. Noe vi finner igjen i teorien som sier at selvhevdelse er noe de stille barna har for lite av (Flaten, 2015). Derfor må personalet hjelpe de stille barna til å vise seg frem mer av seg selv, slik at de kan bli tydeligere for seg selv og andre (Barsøe, 2010). Ifølge undersøkelsen kan informantene vise gjennom dette at de har forståelse for de stille barna og at de trenger tid. Informant A sier er du stille og sjenert er det kanskje den du er og det er greit. Dette er noe Lund (2012) skriver, at man må vise den atferden som kjennes riktig uten at man nødvendigvis definerer det som et problem.

Det at de stille barna skal få medvirke i sin barnehagehverdag kan være en utfordring, synes informantene. De sier at de blir veldig gode på å lese kroppsspråk. Informant B sier: «*De melder ikke det behovet selv de stille barna. Vi som voksne må ha et ekstra øye på de*». Teorien viser at personalet må ha øynene og ørene vidåpne for arbeidet med de stille barna. Det som er viktig er å være tilstedeværende og oppfatte hvilke måter barnet fungerer godt, og hva som kan skape problemer (Barsøe, 2010). Informant A sier de bruker foreldredialog og barnesamtaler. En til en der de får se på bilder og kan snakke litt mer ut i fra det. Dette er i tråd med det rammeplanen sier om

medvirkning: «*Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, og individuelle forutsetninger og behov*» (KD, 2017). Et eksempel informant A kommer med er 10 sekunders regelen, der man tar seg tid til å vente før man går videre. Dette støttes av Lund (2012) at man må ta seg tid til å lytte til de stille barna for ordene faller ikke så lett.

Informantene kjenner på den dårlige samvittigheten om de har gjort nok for de stille barna. De synes at det kan være lettere å gi de utagerende barna mer oppmerksomhet. Teorien viser at de stille barna kan ønske mindre oppmerksomhet (Flaten, 2015). Informantene sier at de snakker sammen om dette temaet i personalgruppa. Informant C sier de snakker om hvorfor de en tror dette barnet er stille. Lund (2012) sier at det er viktig å tenke over årsaken til hvorfor et barn er stille. For noen kan det bety at de har det vanskelig. Mens andre kan det være naturlig å være stille. Informant A trekker frem relasjonsbygging og lære av hverandre. Det å ha god relasjon til en voksen er viktig å bygge videre på (Barsøe, 2010). Barna trenger stabile og gode relasjoner for å få en sunn og positiv utvikling (Ogden, 2015).

Vennskap med andre har stor betydning for barns utvikling, sosialisering, og læring (Gjertsen, 2013). Dette kan de stille barna miste på grunn av at de ikke vil være med andre og sosialisere seg. For at de stille barna skal få utvikle sin kompetanse, må de ha positivt samvær med andre (Barsøe, 2010). Ved å sette teorien opp mot det informant A forteller, om et stille barn som er i aktiv samhandling med andre barn. Kan en venn bli den støtten det stille barnet trenger for å mestre sosialt (Flaten, 2015). Dermed kan barnet øvet seg på selvkontroll, selvhverdelse, empati, samarbeid og ansvarlighet. Dette må fungere på et nivå som oppleves som «passe» for omgivelsene, for å oppnå sosialt aksepterte (Drugli, 2013).

5.3 Miljø og tilrettelegging

Ut i fra transaksjonsmodellen kan man forstå barns utvikling. Utviklingsprosessen forstås i denne modellen som et helhetsperspektiv der biologisk, psykologiske, sosiale og kulturelle faktorer virker sammen (Drugli & Lekhal, 2018). Barnets psykososiale utvikling påvirket av individuelle faktorer som er miljøet barnet lever i og i barnets individuelle egenskaper (Drugli, 2013). For å forstå om miljøet virker inn på barnets utvikling, beskrev informantene sin barnegruppe som rolig eller krevende. Der informantene hadde noen ulike svar. Informant A hadde en krevende gruppe med både innagerende og utagerende atferd. Informant B beskrev sin barnegruppe som både krevende og rolig. Mens Informant C hadde en fin gruppe, men de har hatt sine ting de har måtte jobbe med. Det er et gjensidig forhold mellom barn og miljø (Drugli, 2013). Ut i fra svarene kan man tenke seg at denne teorien stemmer. De fikk beskrive utfordrende atferd på sin avdeling. Her ble det nevnt både de stille

og de som ikke er det. «*Utfordrende atferd kan være enkelt barn er utagerende eller har et ekstra behov som vi er nødt til å ta oss av og hjelpe videre*» sier informant C. Derfor må en iverksette tiltak på et tidlig stadium av problemutviklingen som mulig (Drugli, 2013).

«*En må dyrke det som barnet liker og er god på*» sier informant A. Miljøet kan hente frem egenskaper barnet har i seg. Om barnet er i et negativt miljø der barnets behov ikke blir anerkjent eller forstått kan det bidra til at atferdsvanskene utvikler seg (Drugli, 2013). Man får inntrykk av at informant A er bevisst på å legge til rette for en åpen hverdag der barnas behov og interesse blir ivaretatt. Et eksempel hun kommer med er at de kan være veldig gode på traktormerker, dansing eller andre ferdigheter som de er gode på. Barsøe (2010) skriver at man må få frem i lyset det barnet behersker. Dermed kan en legge en plan for å bygge opp den kompetansen som barna har lite av.

«*Personalet skal støtte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan leke med andre, oppleve vennskap og lære og beholde venner*» (KD, 2017). Dette kan ses i sammenheng med det informant A sier at det er noe de må gjøre sammen med andre og bruke mestringen. Man kan ikke «pushe» de stille barna for mye, men finne en balansegang. Teorien viser her om en presser for hardt de stille barna til å gjøre noe som virker skremmende for dem, kan de reagere med utagering eller trassreaksjoner (Barsøe, 2010). Et eksempel på det er en fortelling Informant A forteller om der de kaster terning. Her blir barnet «pushet» akkurat passe mye og får en god mestringsfølelse i etterkant. I fortellingen utførte barnet aktiviteten etter de andre har gått. Dette kan man se i sammenheng med teorien til Barsøe (2010) der de vil ikke bli lagt merke til eller vurdert av andre.

Informant A trekker frem et barn som er stille sammen med voksne, men snakker i samspill med de andre barna. Barnet mangler selvhevdelse. Barsøe (2010) skriver at de stille barna er ofte er de som gjør alt for å behage andre. Derfor er det viktig at personalet gir støtte til de stille barna slik at de kan ta bedre vare på sine egne behov. Alle informantene sier at personalet må være bevisste og hjelpe de stille barna. Informant B og C forteller om det å dele inn i smågrupper kan skape en trygghet. Der de må ta bevisste valg rundt hvem som kan hente frem det positive i hverandre. Lund (2012) skriver en må oppleve gode mestringsopplevelser sammen med andre, slik at de stille barna er rustet til å gå inn i nye situasjoner. Informantene er bevisste på at barna skal få tilpasset situasjoner etter behova sine.

Trygghet er et begrep som kommer igjen fra informantene. Informantene har et godt samarbeid med foreldrene, noe som kan skape en trygghet for både foreldrene og personalet. Når man jobber med barn er det viktig å se barnet for den de er. Dette kan være med å skape en trygghet og derfor er det viktig at personalet har en anerkjennende holdning og møter barnet slik det er. En anerkjennende holdning gjør det lettere for barna og få en selvinnsett og sette pris på seg selv (Barsøe,2010).

Informantene sier at de som er stille i barnehagen er ikke så stille hjemme. Grunnen til dette kan

være at i barnehagen er de i en større gruppe, mens hjemme har de som oftest familien sin rundt seg som skaper en trygghet. Derfor må man skape trygge rammer i barnehagen og ha en trygg voksenstøtte rundt. Da må en som voksen ha gode kvaliteter, blant annet tålmodighet, legge merke til små signaler og evne til å gi barnet passe utfordringer (Barsøe, 2010).

Drugli & Lekhal (2018) skriver at i barnehagen har en store muligheter for å tilrettelegge for lek, gode relasjoner mellom barna og inkludering i et felleskap med jevnaldere. Man får inntrykk av at Informantene er løsningsorienterte der de finner ulike måter der de stille barna kan få delta i et sosialt miljø. For eksempel sier informant B at de bruker sosiogram, der de går i gjennom hele barnegruppa for å fange opp om det er et barn alle i personalet har lite kontakt med. Åpenhet med barna sier informant C. Man må bevisstgjøre at de som ikke er stille gir rom for de stille barna. Dette kan ses i sammenheng med det Gjertsen (2013) skriver at sosial kompetanse kan være samhandlingskommunikasjonsevne, empati, argumentasjonsevne og evne til konfliktløsning. Ifølge undersøkelsen kan de andre barna rundt være med å støtte og vise empati.

6.0 Avslutning

Gjennom drøfting av teori og empiri har man fått ulike svar som kan besvare problemstillinga: *Hva kjennetegner de stille barna og hvordan kan personalet legge til rette for deres sosiale miljø?*

I de empiriske funnene kom det frem at de stille barna er de som trekker seg tilbake og observerer. De stille barna kan være forskjellige de og. Stille barn er unike individer med ulike behov, følelser og måter å oppleve å reagere på (Barsøe, 2010). Det ble også sagt at de stille barna kan streve med selvheldelse og gir lite uttrykk for egne meninger, og er ofte med på det andre barna vil. Man får inntrykk av at informantene har forståelse for temaet og at de er faglige og reflekterte. Selv om de gav noen ulike svar på spørsmålene var det mye som samstemte med teorien. Når man jobber med barn er det viktig å se barnet for den det er. Et viktig poeng som kom frem av informant A: *«Er du stille og sjenert så er det kanskje den du er og det er greit det også og si til barnet: vet du hva du er bra nok selv om du ikke er som alle andre, vi er like glad i deg for det»*. Man må vise den atferden som kjennes riktig uten at man nødvendigvis definerer det som et problem (Lund, 2012).

Det kommer frem at det kan være lettere å gi de utagerende barna mer oppmerksomhet enn de som er stille. Dermed er det viktig at man har bevisste metoder for hvordan de stille kan bli mer synlige. Ifølge undersøkelsen er informantene bevisste på hva slags metoder man kan bruke. For eksempel det å snakke sammen i personalgruppa om hvorfor de tror barnet er stille. Det er viktig å tenke over årsaken til hvorfor et barn er stille. For noen kan det bety at de har det vanskelig. Mens andre kan det være naturlig å være stille (Lund, 2012). I tillegg kommer det frem at man må bygge på

relasjoner. For barna trenger stabile og gode relasjoner for å få en sunn og positiv utvikling (Ogden, 2015).

Det kommer frem at man må ta seg tid til å lytte til barnet og prøve å forstå hva barnet har behov for. Dermed kan barnet oppleve at man er verdifull og kan få medvirke i sin barnehagehverdag. For ifølge rammeplanen: «skal barnehagen være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, og individuelle forutsetninger og behov (KD, 2017). Empirien viser at det kan være utfordrende å få de stille til å medvirke på grunn av at de ikke sier så masse. Informantene er bevisste på andre metoder de kan bruke, for eksempel å lese kroppsuttrykk, se på bilder og barnesamtaler en til en.

Den andre delen av problemstillingen handler om hvordan personalet kan legge til rette for deres sosiale miljø. Ifølge undersøkelsen viser det seg at det å dele inn i mindre grupper kan være en positiv opplevelse for de stille barna. Her viser det seg om de stille barna er med noen de er trygge på, kan skape en trygghet til å være seg selv og vise seg for andre. Personalet sin rolle er et viktig element for at de stille barna skal få et sosialt miljø. I empirien viser det seg at det å skape trygghet og ha en god relasjon til barnet er viktig. I tillegg er det viktig med et godt samarbeid med foreldrene og personalet, der man har en god dialog for å jobbe ut i fra barnas beste.

Det vil være en betydning å jobbe med sosial kompetanse slik at de stille barna kan bygge vennskap. Teorien viser at i en sosialiseringssprosess, utvikling og identitetsdannelse er barn og unge avhengige av relasjoner og samhandling med andre (Gjertsen, 2013). Derfor må vi observere og lete etter deres kompetanse slik at barnet kan få positive samspillserfaringer. Personalet kan legge til rette for en åpen barnehagehverdag der barnas behov og interesse blir ivaretatt.

I denne oppgaven har jeg tilegnet ny kunnskap fått en bedre forståelse for de stille barna og hvordan man kan legge til rett for deres sosiale miljø. I startfasen hadde jeg noen tanker rundt dette teamet, om de stille barna blir sett i en travel barnehagehverdag. Det kom frem at det er lettere å gi de utagerende barna mer oppmerksomhet enn de som er stille. Dette er et interessant funn som vekker spørsmål om hvorfor det er slik. Om vi i dagens barnehage bare ser de som er utagerende og om man kan finne en god balansegang der man ser alle. For videre forskning kunne dette vært et aktuelt tema og belyse. Kanskje vil det bidra til å bevisstgjøre personalet om hvordan man kan se alle i en travel barnehagehverdag.

Ved å ta med meg funna og kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom arbeidet med oppgaven, kan jeg være med å anerkjenne det stille barnet og skape et trygt og godt sosialt miljø.

7.0 Litteraturliste:

- Barnehageloven. (2005). Barns og foreldres medvirkning (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64/§3>
- Bae, B. (Red.). (2013). Barnehagebarns medvirkning. *Medvirkning i barnehagen potensialer i det uforutsette*. (s. 14-32). Bergen: Fagbokforlaget.
- Barsøe, L. (2010). *Ville og stille barn i barnehagen: Veier ut av låste atferdsmønstre*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Drugli, M. (2013). *Atferdsvansker hos barn: Evidensbasert kunnskap og praksis* (Rev. utg.] ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Drugli, M., & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse* (Drugli, May Britt). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagenbokmal2017.pdf>
- Gjertsen, P. (2013). *De usynlige barna*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Flaten, K. (2015). *Barn med sosial angst og sjenanse* (2. utg. ed.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Jacobsen, D.,I. (2010) *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Lund, I. (2012). *Det stille atferdsproblemet: Innagerende atferd i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Organisasjonen voksne for barn. (Lund, u.å.) *De stille barna*. Hentet 7.12.18 <http://vfb.no/Stille+barn+trenger+ogs%C3%A5+venner.9UFRLW4b.ips>

Vedlegg 1

Forespørsel om intervju

Intervjuet er et enkeltintervju og foregår på tomanshånd.

Jeg er barnehagelærerstudent ved Høgskolen på Vestlandet (HVL), og arbeider nå med bacheloroppgaven. Der vil jeg ta opp temaet stille barn i barnehagen, og ønsker å lære mer om hvordan barnehagene håndterer disse barna. Derfor ønsker jeg å intervju barnehagelærere.

Problemstilling: Hva kjennetegner de stille barna og hvordan kan personalet legge til rette for deres sosiale miljø?

- Under intervjuet blir det brukt lydopptaker.
- I bacheloroppgaven vil alt bli anonymisert.
- Intervjuer har taushetsplikt.
- Etter at oppgaven er ferdigskrevet og levert inn, vil intervjuet bli slettet.
- Intervjuet kan ta opp til 1 time.

Underskrift

Jeg vil gjerne delta på intervju;

Informant

Vedlegg 2

Intervjuguide

Generell informasjon

1. Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
2. Hvilken utdanning har du?
3. Hvilken yrkeserfaring har du?

Pedagogens avdeling

4. Hvordan vil du beskrive barnegruppa på din avdeling, er det en krevende eller rolig gruppe?
5. Kan du beskrive utfordrende atferd på din avdeling
6. Hva mener du kjennetegner de stille barna/sjenerte?
7. Finnes det barn som er stille/sjenerte på din avdeling?
8. Hvordan får de stille barna medvirke i en barnehagehverdag?
9. Samarbeid med foreldrene: vet du hvordan disse barna er hjemme?

Arbeid med inkludering å bli sett

10. Hvordan bør man jobbe for at de stille barna skal få delta i lek og samspill?
11. Er det slik at de utagerende barna får mer oppmerksomhet enn de som er stille?
12. Hvordan diskuterer dere dette temaet i personalgruppa?
13. Sitter du igjen med noe du vil dele eller en fortelling/episode om barn som er stille?